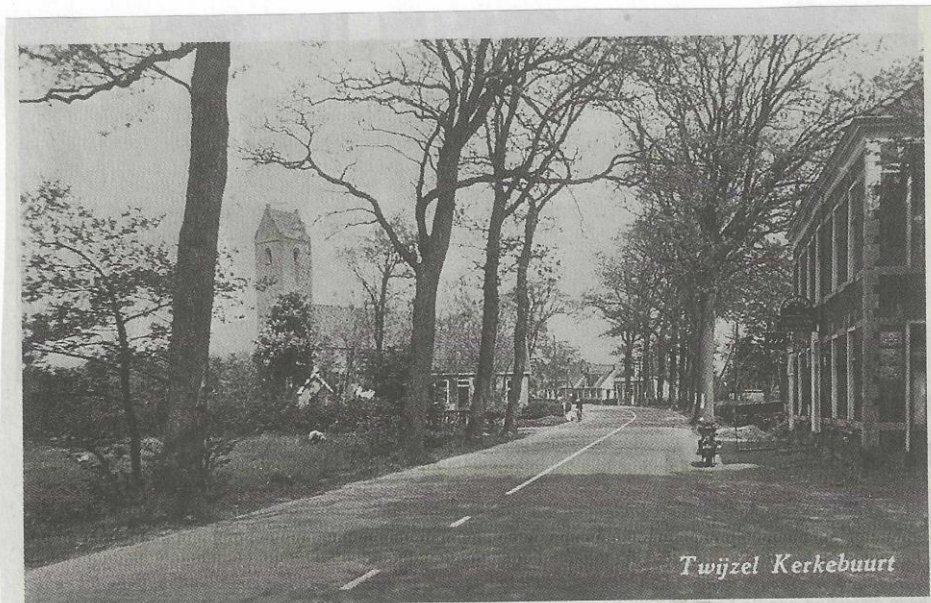

'Eene huizinge, waarin herberg met schuur''

Historie van "De Drie Witte Kannen" te Twijzel

Opname van de Tsjerkebuorren te Twijzel met rechts "De Drie Witte Kannen" en op de achtergrond de dorpskerk.

Door: Dirk R. Wildeboer te Buitenpost, secretaris van de 'Stichting Oud-Achtkarspelen'.

Het is al weer bijna 25 jaar geleden dat we in dit blad konden lezen: "Voormalig café 'De Drie Witte Kannen' na feest in vlammen opgegaan". Hiermee kwam in de maand november 1979 helaas definitief een einde aan het bestaan van dit karakteristieke en beeldbepalend gebouw aan de Tsjerkebuorren vlakbij de dorpskerk. In dit artikel vindt u een terugblik naar de geschiedenis van het pand en de bewoners vanaf ongeveer het begin van de 18de eeuw.

De grote brand in 1979

Deze krant besteedde uitvoerig aandacht aan het definitieve einde van het eeuwenoude pand. Onderstaand volgt een gedeelte van wat er over werd geschreven:

"Rijksweg enkele uren voor alle verkeer afgesloten".

TWIJZEL – Zaterdagavond werd in het voormalige café "De Drie Witte Kannen" aan de Tsjerkebuorren in Twijzel gezellig feest gehouden door de vriendenkring Twijzel. Nog geen twaalf uren later was het gebouw veranderd in een ruïne door een alles verterende vlammenzee. Een verkoolde balk, die recht omhoog stak uit de puinhopen, was alles wat er van het grote café was overgebleven. In enkele uren ging het pand in vlammen op en werd "De Drie Witte Kannen", eigendom van de heer A. Bos (35) uit Harkema, letterlijk met de grond gelijk gemaakt. Toen de brandweer om half acht arriveerde stond het achterste deel van het pand al in lichte laaie. Door de harde zuidwesterstorm, die rond die tijd woedde, werd het vuur steeds weer aangewakkerd en tenslotte door de tussenruimte gezogen, waardoor omstreeks negen uur het voorste deel van het pand was veranderd in één grote vlammenzee. Doordat er in het pand een gasleiding sprong, ging het vuur gepaard met een enorme rookontwikkeling. Door de harde zuidwestelijke wind stond de rook pal op de Rijksweg. Het gevolg hiervan was dat ondermeer de schuin tegenover "De Drie Witte Kannen" staande Hervormde kerk vol rook kwam te staan. De kerkdienst, die gistermorgen zou worden gehouden, kon daarom geen doorgang vinden. Het café stond al drie maanden leeg en was te koop. Zo nu en dan werd het gebouw nog gebruikt bij een bijzondere gelegenheid, zoals zaterdagavond voor de feestavond van de vriendenkring Twijzel. Tot een uur of drie werd er gezellig feest gevierd. Ruim vier uur later werd de brand in de schuur van het gebouw ontdekt. Het pand was tegen brand verzekerd bij de OTOS te Leeuwarden. De schade bedraagt ruim f 100.000,-. Omtrent de oorzaak is nog niets bekend. De politie stelt een onderzoek in".

Bezit in de 18de eeuw

In oude koopakten en andere oude officiële stukken werd de herberg aangeduid als "De witte kannen". In latere jaren zag men op het uithangbord "De drie witte kannen" vermeld en voor de duidelijkheid waren er nog eens drie kannen op geschilderd. Wanneer precies voor het eerst sprake was van herberg "De witte kannen" is niet na te gaan, maar reeds in het Reëelkohier van 1728 kunnen we het volgende lezen: "Uble Binnes weduwe, eigenaar; Hendrick Jans, bruiker, een herberge de Witte kannen, belast

met drie stuivers floren, huylr 30 car. guldens". Uble Binnes was getrouwd met Wijske Molles, die een brouwerij hadden in Buitenpost. Om van voldoende afzet van hun bier verzekerd te zijn, hadden ze genoemde herberg in Twijzel gekocht. Destijds kwam het dus ook al voor dat brouwerijen cafés opkochten om zeker te zijn van de afname van hun product.

De volgende eigenaar was een zoon van Uble Binnes, te weten Alle Ubles, die de herberg in 1765 weer aan Sipke Pieters en zijn vrouw Lutske Gerbens verkocht. Het ging in dit geval volgens de proclamatie om de koop door de "Egteliedenherbergiers in Optwijnisel van de herberge de witte kannen met de hieminge en hovinge, boomen en plantagie alsmede een Poel of stukje so vergraven als onvergraven landt, groot ongeveer een half pondemate". De prijs was 700 car. guldens en 4 gouden ducaten.

Bij deze verkoop werden verschillende voorwaarden gesteld. Alle bier dat in de herberg te Twijzel werd verkocht of uitgetapt moest worden betrokken van de brouwerij, die de verkoper bezat in Buitenpost. Sipke en Lutske werden verder verplicht hun herberg tegen een vergoeding van tien stuivers per ton bier beschikbaar te stellen voor het opslaan en het uitzetten van het "Majers Bier", waarmee bedoeld zal zijn waar de boeren hun hannekemaaiers (in Friesland poepen genoemd) op trakteerden.

Tot 1810 moest de verkoop van onroerend goed worden geproclameerd (afgekondigd) gedurende minstens drie achtereenvolgende weken in de plaatselijke kerk en in Achtkarspelen in de Rechtskamer te Buitenpost. De proclamaties zijn bewaard in de zogenaamde Proclamatieboeken, die te vinden zijn in de archieven. Een proclamatie is een verkorte koopbrief. Een koper had de plicht gekocht onroerend goed te proclameren om naaste bloedverwanten van de verkoper en naastliggers van het gekochte in de gelegenheid te stellen gebruik te maken van het oudfriese recht van "niaer". Dat wil zeggen dat ze het gekochte van de eerste koper konden overnemen voor de prijs die hij er voor betaald had. Het recht van "niaer"

(nader) was dus een voorkeursrecht bij verkoop voor naaste bloedverwanten en naastliggers. Een en ander was ingesteld om een te grote versnippering van het grondbezit tegen te gaan.

Bezit plm. 1800-1917

– Vanaf in het begin van de 19de eeuw was de herberg met boerderij in eigendom van Pieter Sipkes, die in 1812 de achternaam Sipkema aannam. Pieter Sipkes komt voor op het Quotisatiekohier van 1809. Dit was een extra belasting, die op last van de Franse bezetters moest worden ingevorderd om een bepaalde veldtocht van Napoleon financieel voor een deel mogelijk te maken. Pieter Sipkes woonde toen op huisnummer 36 en werd aangeslagen voor 10 car. guldens. "Domeni Mackay", die in de pastorie tegenover de hervormde kerk op nr. 31 woonde, moest 35 car. guldens betalen, maar dat was dan ook een vermogend man.

Behalve deze predikant waren er nog twee rijke personen in Twijzel, die voor dit maximumbedrag werden aangeslagen. Pieter Sipkes trouwde met Trijntje Jacobs Veenstra en kwam in 1830 op 59-jarige leeftijd te overlijden. Zijn weduwe heeft toen nog ongeveer twee jaar het bedrijf voortgezet.

– Bijna 50 jaar, van 1832 tot 1880 kwam de herberg en boerderij in eigendom van Tjeerd Ebes Rispens, zoon van Ebe Tjeerds Rispens, koopman, en Antje Foppes, die in Buitenpost woonden. Tjeerd trouwde met Ymkje Folkerts Koning, dochter van Folkert Tymens Koning, landbouwer en Antje Luitzens de Boer, te Twijzel. Het was in 1834 dat volgens gegevens van het kadaster het pand volledig door een brand werd verwoest. Herbouw vond nog in hetzelfde jaar plaats.

– In 1880 kwam Tjeerd Ebes te overlijden en zijn zoon Ebe was toen 41 jaar en nog niet getrouwd. Hij ging toen verder met het bedrijf van zijn ouders. Een jaar later stierf zijn moeder Ymkje. Na verloop van tijd werd Wietske de Jager op 18-jarige leeftijd huishoudster bij Ebe en dat beviel kennelijk aan beide zijden goed, want in 1893 trouwden Ebe en Wietske. Het leeftijdsverschil was, zo het leek, geen probleem. De bruidegom was ruim 30 jaar ouder dan de bruid. Zij kregen samen drie kinderen. Bij het overlijden van Ebe Tjeerds op 24 juli 1904 was Wietske nog maar 34 jaar.

Boedelbeschrijving

Enige maanden na het sterven van Ebe Tjeerds Rispens, werd door notaris Sickler te Buitenpost, een akte van boedelbeschrijving opgemaakt. Hieruit bleek dat er nogal wat bezit was. De onroerde goederen, in de akte genoemd, waren onder andere de volgende:

a. "Eene huizinge, waarin herberg, met schuur en erf cum annexis, benevens eenige landerijen, alles te- en onder Twijzel". Het land had in totaal een oppervlakte van ruim 12 hectare.

b. "Eenig vergraven land onder Harkema-Opeinde". Oppervlakte ruim 6 hectare.

c. "Een huis met erf en bouwland onder Eestrum". Groot ruim 70 are. Verder was er nog een perceel weiland onder Twijzel in eigendom met een oppervlakte van ruim 4 hectare.

De "roerende lichamelijke goederen", waarbij de geschatte waarden werden vermeld, waren onder andere de volgende: gouden horloge f 38,50, rinkelbel f 2,75, tabaksdoos f 7,25, sigarenkoker (gemonteerd) f 0,50, taschbeugel f 14,- en reukdoosje f 1,40.

In de zuidelijke kamer was onder andere aanwezig: eikenhouten kabinet en mahoniehouten kast f 96,-, tafel, stoelen, spiegel en schilderijen f 33,- en 4 bedden met toebehoren f 100,-.

De drankvoorraad bestond uit: 30 flessen likeur (zonder alcohol), wijn, bier en minerale wateren, totaal f 87,70. De levende have, bestaande uit 5 koeien, 4 hokkelingen, 3 schapen, een paard, 2 varkens en 8 hennen, totaal bedrag geschat op

f 2669,67. Schulden waren er practisch niet. Er moest nog een rekening aan dokter Dijkhuis in Buitenpost worden betaald van f 88,60 voor geneeskundige diensten en geleverde medicijnen. De kleding van de overleden Ebe Tjeerds Rispens werd geschat op f 10,-. Het lijkt er op dat deze eigenlijk van meer waarde waren, want in de akte staat het zo: "Lijfdracht, met het oog op de ziekte, waaraan de erflater is overleden". Dan krijgt men de indruk, dat er sprake was van een

besmettelijke ziekte.

Huwelijkse voorwaarden

Toen Ebe en Wietske in 1893 trouwden, was er vooraf wel een akte opgemaakt, waarin de huwelijksvoorwaarden werden vastgelegd. Wietske had ingebracht haar kleding, gouden en zilveren sieraden en een bedrag van f 100,-.

Mocht Ebe komen te overlijden, dan zou ze levenslang de helft van het vruchtgebruik van het bezit krijgen, maar wel in die zin dat eventuele kinderen uit dit huwelijk met Ebe, uiteindelijk alles zouden erven. Een jaar na het sterven van Ebe Tjeerds Rispens hertrouwde Wietske met Pieter Teades van Manen. De vergunning, die eerst nog op naam stond van zijn vrouw, werd in 1908 overgeschreven op zijn naam. In de laatste jaren had het boerenbedrijf stilgelegen. Nu werd er weer wat vee aangeschaft.

De tijd stond niet stil. In 1917 waren bovengenoemde kinderen meerderjarig en hadden recht op het erfdeel van hun vader. Volgens de notaris moest er wat gebeuren, want er was sprake van een tweede huwelijk. Op 10 december 1917 was het zover dat het hele bezit publiek werd verkocht. Koper van de herberg werd J.R. Stuurhaan, machinist op de zuivelfabriek te Akkerwoude. De hoogste inschrijvers op de overige zeventien percelen waren onder andere: bakker en later boer Wilke Boonstra, Ritske van der Ploeg, Tjeerd Bouwes Sipkema, Marten van der Veen (van het Wyldpaad), smid Douwe Boonstra, Foppe van der Ploeg en Jan Smeding.

Pieter Teades van Manen

Zoals eerder werd verteld ging Wietske de Jager opnieuw een huwelijk aan. Dit was met de zeven jaar jongere Pieter van Manen. Pieter bemoeide zich niet veel met de boerderij en ook niet met de herberg. Zijn belangstelling ging uit naar andere zaken. Als jongeman was hij in de leer geweest bij architect Veenstra te Burgum en werkte later in Buitenpost bij architect Velding.

Op deze manier had hij zich bekwaamd in het maken van bouwtekeningen, bestekken en dergelijke. Heel wat jonge timmerlieden hebben tekenlessen gevolgd bij Van Manen. Namen van deze jongelui waren onder meer: Wieger Hoekstra, S. Beerdstra, Harm Zuidersma, Gosse Dam en Ulke van der Wal. Het lesgeld was f 2,- per keer. Onder de architect-

tuur van Pieter van Manen werd heel veel gebouwd. Niet alleen in Twijzel en Kooten, maar ook in Kollumerzwaag, Kollum en Buitenpost. Maar zijn werkgebied lag ook verder weg, zoals in Sauwerd en Assen. Zeker tien maal is hij bezig geweest voor de hervormde kerk en pastorie in Kootstertille. In 1918 maakte hij het ontwerp van "De nieuwe begraafplaats aan de Damwedze" in opdracht van de kerkvoogdij van de N.H. kerk in Twijzel. Het lag voor de hand dat Van Manen met al die werken vaak op pad was en hij zich dus vaak moest verplaatsen. Hij koos voor de aanschaf van een motorfiets en haalde zijn

rijbewijs in 1913. Voor die tijd was dit nog bijzonder. Op grond van de "Motor- en Rijwielwet" kreeg hij een "Rijbewijs voor het besturen van motorrijtuigen in het algemeen". Hij mocht dus rijden met alle voertuigen, waarin een motor zat. Destijds kon dat nog; er was nog maar weinig verkeer. Pieter van Manen kwam in 1946 te overlijden, terwijl zijn vrouw Wietske de Jager in 1940 stierf. In de latere jaren van hun huwelijk woonde het echtpaar te Surhuisterveen.

Periode 1919 tot heden

- 1919-1942 eigenaar Harmen de Vries

- 1942-1947 eigenaar Rigte de Groot, Groningen

- 1947-1968 eigendom van Trijntje Catharina Bakker, gehuwd met Andries Drent

- 1968-1985 eigenaar Albert Bos, gehuwd met Aaltje Veenstra. Zoals eerder werd vermeld brandde de herberg in 1979 af.

- Vanaf 1985 is het terrein, waarop "De Drie Witte Kannen" stond in eigendom van Herke Brinkman te Twijzel.

Lang niet alle eigenaren hebben het bedrijf uitgeoefend. Namen van een aantal kasteleins, die geen eigenaar waren, zijn onder andere: Van der Scheer, Freerk de Bruin, Venekamp, Justinga, Bethlehem, Van der Wijk en Lieuwe Hogenberg.

Bronnen/literatuur:

- "Sic transit gloria mundi", (1988-1989) door H. van der Bij
- Archief Stichting Oud-Achtkarspelen (gegevens van S. de Haan)
- Tresoar, Leeuwarden.

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen.

Boedelbeschrijving.

Op Heden den zesden October negentien honderd en vier, heb ik Herman Theodorus Siekler, Notaris te Buitenpost, Arrondissement Leeuwarden, in tegenwoordigheid van na te noemen twee getuigen, mij bevestigd ten sterfhuis van Ebe Tjeerds Rispens, in nummer 53 te Twijzel, alwaar voor mij zijn verschenen: Wilske Stines Jager, weduwe Ebe Tjeerds Rispens, kasteleines en landgebruikster, wonende te Twijzel: a. uit eigen hoofde, als vruchtgebruikster en b. als moeder - voorgdes over hare drie kinderen Sietske-, Tjeerd- en Ymkje- Ebes Rispens, geboren uit het huwelijk met wijlen genoemden haren man.

Eerste regels van de in 1904 opgemaakte boedelbeschrijving na het overlijden van Ebe Tjeerds Rispens.

In de zuidelijke kamer:	
Eikenhouten kabinet en mahoniehouten kast, geschat op zes en negentig gulden.	96. -
Tafel, stoelen, spiegel en schilderijen, drie en dertig gulden.	33. -
Ornamenten, tafelbladen, theestoven met ketels, zes gulden.	6. -
Huishoudelijk linnen, vloorkleden, matten en glasgordijnen, zeventien gulden.	17. -
Naaimachine met kast en tafel, vijfen twintig gulden.	25. -
Vier bedden met toebehooren, honderd gulden.	100. -
In de kast:	
Twee blauwe borden en een oud kopje, negen gulden.	9. -
Witte borden, theegoed en theepotten met stoofje, achttien gulden.	18. -
Borlen zilveren koffiebannen en enkele kleinigheden, vier gulden.	4. -
Sloepertinnen en kommen, twee gulden.	2. -
In den kelder:	
Dertig flesschen likeur (zonder alcohol) zeven gulden vijftig cent.	7 50.
Wijn, vijf en twintig gulden twintig cent.	25. 20
Bier en minerale wateren, drie gulden.	3. -
Sterke dranken, twee en vijftig gulden.	52. -

Fragment van de in 1904 opgemaakte boedelbeschrijving na het overlijden van Ebe Tjeerds Rispens.

Een foto van Pieter Teades van Manen en zijn vrouw Wietske Annes Jager met de kinderen in de tuin bij "De Drie Witte Kannen". Achter staan: Sietske, Ynkje en Tjeerd, de kinderen uit Wietske haar eerste huwelijk. Voor staan: Teade (Theo) en Willemke (Wimke).

"De Drie Witte Kannen" was een fraai gebouw. Eeuwenlang heeft het een functie gehad in de dorpsgemeenschap.

ELECTRISCH LICHT TWIJZEL.

BELANGSTELLENDE in de ELECTRICITEITS-
VOORZIENING voor TWIJZEL worden opgeroe-
pen ter vergadering op

Zaterdag 13 September 1913,

's avonds 7½ uur,

in het Café „De drie witte Kannen” te Twijzel.

DE LICHTCOMMISSIE.

Getrouwe opkomst wordt verzocht.

Motor- en Rijwielwet.

RIJBEWIJS

voor het besturen van ~~motortweewielers~~
motorrijtuigen in het algemeen.

Afgegeven aan Pieter van

Manen

oud 36 jaren, wonende te Twijzel.

Leeuwarden, den 8 September 1913.

De Commissaris der Koningin in de
provincie Friesland.

Jaarnummer

410 W. Pollema l.c.

Hotel-Café te Twijzel, Landerijen onder Twijzel en Harkema-Opeinde en HUIS met GROND onder BESTRUM.

Notaris WASSENBERGH te
Kollum zal, als plaatsvervanger van
Notaris Sickler te Buitenpost, op
Maandag 10 December,
's nam. 1 uur, veilen:

Voor de Erven ~~E.E.~~ T. RISPEN:

1. Het van ouds bekende en
zéér bekende hotel-café „De drie
Witte Kannen” met ruim erf en
grooten tuin aan den Rijkstraatweg
te Twijzel, groot 0,35,70

2. Eenige Landerijen, w.o uit-
muntende wei en hooilanden onder
Twijzel en Harkema Opeinde, samen
groot 15,69,20

3. Een huis met bouwland
onder Eestrum, kad. groot 0,70,30,
in huur bij K Bosman

Verkoopboekjes met kaart to
verkrijgen ten kantore van notaris
SICKLER en bij VAN MANEN
to Twijzel

Advertentie in de
Leeuwarder Cou-
rant in verband
met de verkoop
van „De Drie
Witte Kannen” in
1917.